

V. Політична культура та ідеологія V. Kultura polityczna i ideologia

Irena Baładyńska

Uniwersytet Państwowy imienia Iwana Franki w Żytomierzu

DZIAŁALNOŚĆ POLSKICH PLACÓWEK KONSULARNYCH W DZIEDZINIE KULTURALNEJ NA WSPÓŁCZESNEJ UKRAINIE

Artykuł przedstawia działalność polskich placówek konsularnych w sferze kulturalnej na końcu XX–początku XXI wieku na Ukrainie, naświetla podstawowe zasady i kierunki tej działalności, ukazuje jej znaczenie dla wzmocnienia współpracy ukraińsko-polskiej.

Słowa kluczowe: współpraca ukraińsko-polska, polskie placówki konsularne, sfera kulturalna.

Баладинська Ірина. Діяльність польських консульських установ у сфері культури в сучасній Україні.

Розглянуто діяльність польських консульських установ у культурній сфері кінця XX– поч. XXI ст.; висвітлено основні засади і напрямки цієї діяльності, обґрунтовано її значення як важливого чинника зміцнення українсько-польської співпраці.

Ключові слова: українсько-польська співпраця, польські консульські установи, культурна сфера.

Баладинская Ирина. Деятельность польских консульских учреждений в сфере культуры в современной Украине.

Рассмотрена деятельность польских консульских учреждений в культурной сфере в конце XX– начале XXI вв.; показаны основные принципы и направления этой деятельности, обосновано ее значение как важного фактора укрепления украинско-польского сотрудничества.

Ключевые слова: украинско-польское сотрудничество, польские консульские учреждения, культурная сфера.

Baladynska Iryna. Activities of Polish consular offices in culture in contemporary Ukraine.

The article is devoted to the work of Polish consular offices in the cultural sphere of the late XX–early XXI century. The basic principles and directions of this activity are highlighted, its significance as an important factor in strengthening the Ukrainian-Polish cooperation are justified.

Key words: Ukrainian-Polish cooperation, Polish consular offices, cultural sphere.

W polityce zagranicznej Polski ważnym zagadnieniem są stosunki z Ukrainą, z którą Polskę łączą wielowiekowe więzi historyczne, wspólne granice, bliskość kultur, interesy polityczne i ekonomiczne.

Dnia 24 sierpnia 1991 r. Rada Najwyższa USRR uchwaliła Akt Niezależności Ukrainy, w którym proklamowała pełną niepodległość Ukrainy. Odpowiedzią na ten fakt było oświadczenie Ministra spraw zagranicznych RP Krzysztofa Skubiszewskiego z dnia 26 sierpnia 1991 r., w którym zapewniono o przychylnym stanowisku Polski wobec niepodległościowych dążeń Ukrainy i podkreślono niezbywalne prawo nowego państwa do swobodnego określania swojej pozycji zewnętrznej i wewnętrznej. Dnia 4 stycznia 1992 r. między dwoma krajami zostały nawiązane stosunki dyplomatyczne, a 18 maja 1992 r. prezydenci L. Wałęsa i L. Krawczuk podpisali Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaźni i współpracy.

Literatura naukowa na temat stosunków polsko-ukraińskich jest wielowątkowa. Aspektem współpracy politycznej i gospodarczej poświęcili swe prace W. Glibow, O. Gorun, O. Babak, W. Mocok i K. Fedorowicz [1; 2; 3; 4]; analizy historycznej i politologicznej dokonali O. Gajdaj, W. Gewko [5; 6]; stosunki ukraińsko-polskie w aspekcie historycznym naświetlili w swoich pracach B. Gud i I. Cependa [7; 8].

Słabiej zbadana jest natomiast rola urzędów konsularnych obu krajów w rozwoju stosunków polsko-ukraińskich. W tym zakresie można wymienić rozprawę doktorską W. Gewko, który jednak tylko pobieżnie omawia ten problem [6] i pracę Wojciecha Skóry, poświęconą działalności polskich placówek konsularnych na Ukrainie w ujęciu historycznym [9].

Dlatego celem niniejszego artykułu jest naświetlenie działalności polskich urzędów konsularnych w dziedzinie kulturalnej, jako ważnego czynnika rozwoju współpracy polsko-ukraińskiej.

Tłem ustanowienia stosunków dobrosąsiedzkich między Polską a Ukrainą stały się dokumenty międzynarodowe, takie jak „Deklaracja o zasadach i podstawowych kierunkach rozwoju stosunków polsko-ukraińskich” (październik 1990), „Traktat o dobrym sąsiedztwie, przyjaźni i współpracy” (maj 1992), „Deklaracja w sprawie zasad polsko-ukraińskiego partnerstwa” (marzec 1994), „Wspólna deklaracja prezydentów Polski i Ukrainy o strategicznym partnerstwie” (czerwiec 1996), „Wspólne oświadczenie Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej i Ukrainy o porozumieniu i pojednaniu” (maj 1997) i inne.

Ukraina i Polska, kierując się dążeniem do współpracy w zakresie rozwoju przyjaznych stosunków zgodnie z Deklaracją o zasadach i podstawowych kierunkach rozwoju stosunków polsko — ukraińskich, podpisaną w Kijowie 13 października 1990, uregulowania stosunków konsularnych między Ukrainą i Rzeczypospolitą Polską, oraz potwierdzając postanowienia Konwencji Wiedeńskiej o stosunkach konsularnych, przyjętej w Wiedniu 24 kwietnia 1963 r., zawarli Konwencję Konsularną, podpisaną w Warszawie 8 września 1991 r. przez ministra spraw zagranicznych Ukrainy Anatolia Złenkę i ministra spraw zagranicznych Polski Krzysztofa Skubiszewskiego. Konwencja została ratyfikowana przez Radę Najwyższą Ukrainy 14 lipca 1993 i weszła w życie 21 stycznia 1994 roku.

Na dzień dzisiejszy na Ukrainie działa siedem konsulatów RP: Wydział Konsularny Ambasady RP w Kijowie, Konsulaty Generalne RP we Lwowie, Charkowie, Łucku, Winnicy, Odessie i Sewastopolu.

Do najstarszych (oprócz kijowskiego) należą konsulaty w Charkowie i Lwowie. Konsulat w Charkowie istnieje od 1994 roku (został ustanowiony zarządzeniem Ministra Spraw Zagranicznych Polski nr 30 z dnia 12 grudnia 1994 roku) [10]. Obszar kompetencji Konsulatu Generalnego RP w Charkowie obejmuje swym zasięgiem 7 obwodów (charkowski, dnipro-pietrowski, doniecki, ługański, połtański, sumski i zaporoski).

Konsulat Generalny RP we Lwowie został utworzony w 1994 r. na bazie Agencji Konsularnej Rzeczypospolitej Polskiej i obejmuje obwody czerniowiecki, iwano-frankowski, lwowski, tarnopolski i zakarpaci.

W 2003 roku zostały utworzone Konsulaty Generalne Rzeczypospolitej Polskiej w Łucku i Odessie. Utworzenie tych konsulatów było bezpośrednio związane z wprowadzeniem od 1 października 2003 roku obowiązku wizowego dla obywateli Ukrainy. Wymóg ten zaistniał w związku z przyjęciem Polski do Unii Europejskiej 1 maja 2004 roku. Łucki okręg konsularny obejmuje dwa obwody: wołyński i rówieński. Odesski okręg konsularny obejmuje trzy obwody: chersoński, odesski i mikołajowski.

W 2010 roku został utworzony Konsulat Generalny Rzeczypospolitej Polskiej w Winnicy (obejmuje obwody winnicki, chmielnicki i żytomierski), a w 2011 — w Sewastopolu (obejmuje miasto Sewastopol i Autonomiczną Republikę Krymu).

Oprócz wydawania wiz obywatelom ukraińskim, zadaniem tych placówek dyplomatycznych jest opieka nad mieszkającymi w tych regionach Polakami, promocja Polski, sprzyjanie rozwojowi stosunków dwustronnych i współpracy między Polską i Ukrainą we wszystkich sferach życia politycznego, społecznego, gospodarczego, kulturalnego i naukowego.

Pod koniec lat 80. i początku lat 90. XX wieku mniejszość polska na Ukrainie stała w czołówce procesów odrodzenia narodowego w niezależnej Ukrainie. Polacy rozpoczęli aktywną działalność na rzecz odrodzenia swej kultury, umocnienia języka polskiego, rozwoju tradycyjnej kultury ludowej, odnawiania starych cmentarzy i grobów żołnierzy polskich, poległych na ziemiach ukraińskich w różnych okresach historycznych, odbudowy kościołów katolickich. W tym okresie działalność polskich konsulatów i samych konsulów była skierowana na wspieranie ruchu polonijnego w terenie, na pomoc w zorganizowaniu się organizacji polskich.

Od jesieni 1988 r., po utworzeniu z inicjatywy Stanisława Szałackiego w Kijowie Polskiego Stowarzyszenia Kulturalno-Oświatowego, przy wsparciu Konsulatu RP w Kijowie odbył się szereg spotkań w Ministerstwie Oświaty Ukrainy i w Ministerstwie Kultury Ukrainy. Chodziło o to, żeby

można było w miejscowościach, gdzie zamieszkuje sporo Polaków, rozpocząć naukę języka polskiego. Udało się stworzyć kilka klas nauczania języka polskiego, gdzie większość dzieci była pochodzenia polskiego [11, s. 103]. Wiele wysiłków skierowano na Żytomierszczyznę. Częste wyjazdy konsula Polkowskiego razem ze Stanisławem Szałackim do polskich wsi na Żytomierszczyźnie sprzyjało w rozwiązaniu problemów stojących na przeszkodzie odrodzenia polskości, w tym nauczania języka polskiego. Dotyczyło to także cmentarza katolickiego w Żytomierzu, który został zdewastowany przez wandalów.

Po I Kongresie Polaków na Ukrainie, który odbył się 13 maja 1990 roku współpraca konsula Ryszarda Polkowskiego i prezesa Stanisława Szałackiego nabyła nowej jakości. Udało się wysłać pewną ilość młodzieży na studia do Polski, zorganizować olimpiadę języka polskiego, obchody ważnych rocznic w historii Polski.

II Kongres Polaków Ukrainy odbył się w październiku 1991 roku, kiedy Ukraina już odzyskała niepodległość. Na II Kongresie przemianowano Polskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe na Związek Polaków na Ukrainie. W referacie na Kongresie St. Szałacki poinformował, że stanem na 1991 rok nauczanie języka polskiego zostało zorganizowane w ponad 70 szkołach. W 1991 r. ponad 1200 dzieci odpoczywało na koloniach letnich w Polsce, około 200 osób wyjechało na studia do Polski. We wszystkich polonijnych sprawach odczuwalną była pomoc Konsulatu Generalnego RP w Kijowie, szczególnie ze strony konsula generalnego Ryszarda Polkowskiego, konsula Jerzego Kozakiewicza i wicekonsula Tomasza Leoniuka. „Oby ta pomoc w przyszłości nie osłabła, bo bez niej nam trudno. Tak jak nam sprawą najdroższą jest sprawa odrodzenia narodowego Polaków na tej ziemi, jesteśmy pewni, że jest ona tak samo bliska i droga przedstawicielom polskiej placówki w Kijowie” — powiedział Stanisław Szałacki [11, s. 180].

Cele i zadania współpracy konsulatów i Polonii w sferze kulturalnej po 1992 r. pozostały niezmiennie. Uwagę poświęcano takim sprawom jak rozwój szkolnictwa, tworzenie ośrodków kultury polskiej, odnawianie kościołów, popularyzacja książki polskiej, angażowanie młodzieży do działalności polonijnej, zorganizowanie olimpiady języka polskiego i wiedzy o Polsce, zorganizowanie przeglądów polskich zespołów artystycznych etc.

W marcu 1992 r. z inicjatywy prezesa Szałackiego przy wsparciu Ministerstwa Oświaty Ukrainy i Konsulatu RP zorganizowano pierwsze seminarium dla nauczycieli języka polskiego z udziałem nauczycieli z obwodu Żytomierskiego i Chmielnickiego. Konsul RP w Kijowie Tomasz Leoniuk przedstawił na nim zagadnienie nauczania języka polskiego w Ukrainie.

W 1994 roku władze Polski podjęły starania o powołanie urzędu konsularnego we Lwowie, pragnąc otoczyć opieką konsularną miliony obywateli polskich, przemieszczających się tranzytem (szczególnie w okresie letnim) przez terytorium Ukrainy na Węgry i do krajów bałkańskich oraz pracującym w tej republice (na budowie Chmielnickiej Elektrowni Atomowej pracowało ponad 3 tys. obywateli polskich, a we Lwowie — ponad 1 tys.). Zadaniem konsulatu lwowskiego było także nawiązanie bliskich kontaktów z Polakami, żyjącymi na terenie Ukrainy Zachodniej, pomóc im przybliżyć się do kraju ojczystego, a krajowi – do nich oraz umożliwienie im załatwiania spraw urzędowych. Konsulat we Lwowie miał także podjąć działania, mające na celu ochronę i upamiętnianie miejsc i obiektów, związanych z historią i kulturą polską.

W pierwszych latach działalności konsulatu we Lwowie, na obozy i kolonie do Polski wyjechało ponad 3000 dzieci z polskich rodzin, na studia wyjechało ponad 200 młodych ludzi. Do Polski po raz pierwszy po wojnie wyjechał Teatr Polski ze Lwowa, a do Lwowa zaczęły przyjeżdżać na występy zespoły artystyczne z Polski. Udało się uzyskać zgodę na rozpoczęcie prac na Cmentarzu Łyczakowskim i Cmentarzu Orląt. W wydzielonym kinie zaczęto wyświetlać filmy polskie [12].

Działalność polskich placówek konsularnych na Ukrainie w ostatniej dekadzie XX wieku polegała na wsparciu liderów organizacji polskich, pomimny w załatwianiu i rozwiązywaniu różnych spraw w dziedzinie oświaty, kultury i nauki, obecności na imprezach organizowanych przez polskie organizacje społeczne. Szczególnie ważnym kierunkiem działań było rozszerzanie dostępu młodzieży polonijnej do nauczania języka polskiego i do nauczania w języku polskim.

Od 2003 r. działalność polskich urzędów konsularnych na Ukrainie w sferze kulturalnej opierała się na zatwierdzonym przez Radę Ministrów RP 10 grudnia 2002 r. Rządowym Programie Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą [13]. Wszystkie urzędy konsularne otrzymały tekst Programu wraz z wytycznymi dotyczącymi zasad i form jego realizacji. W wytycznych MSZ podkreślono potrzebę szerokiej prezentacji Programu w środowiskach polonijnych, zainspirowanie tych środowisk do współdziałania w jego realizacji oraz opracowanie harmonogramów określających zadania placówek wynikające z programu na rok 2003, wraz z zabezpieczeniem finansowym ich wykonania.

Należy podkreślić, iż w związku z rozpoczęciem działań zmierzających do realizacji Programu, MSZ RP otrzymało z budżetu państwa znacznie zwiększone środki budżetowe na współpracę z Polonią. W 2003 r. cyfra ta wynosiła 5 718 tys. zł, tj. blisko czterokrotnie więcej, niż w 2002 roku. Przekazanie tych środków placówkom, w poważnym stopniu zwiększyło możliwość podejmowania zadań na rzecz współpracy z Polonią [14].

Główne działania polskich placówek konsularnych w sferze kulturalnej, związane z realizacją Programu koncentrowały się na następujących zagadnieniach:

- rozszerzeniu dostępu i możliwości Polonii i Polaków za granicą do nauczania i doskonalenia znajomości języka polskiego;
- zapewnieniu Polonii i Polakom za granicą rzetelnej informacji o Polsce;
- stwarzaniu Polonii i Polakom za granicą warunków do jak najszerszego dostępu do dóbr polskiej kultury narodowej;
- szczególnej pomocy Polakom na Wschodzie, w tym w odbudowywaniu polskiej inteligencji.

Urzędy konsularne, zwłaszcza nowopowstałe placówki, wiele uwagi przydzieliły działaniom w sferze kulturalnej, m.in. poprzez wspieranie finansowe i organizacyjne imprez, podczas których prezentowano osiągnięcia Polonii na polu kultury i nauki. (I Festyn Polonijny w Żytomierzu, międzynarodowa konferencja naukowa „Polacy na Wołyniu”, premiera wystawy „Lato w Noanie” w reżyserii Bogdana Poręby). Dzień Polonii i Polaków za Granicą (2 maja) został wykorzystany przez placówki konsularne do organizacji interesujących imprez kulturalnych, prezentujących dorobek kultury polskiej i twórców polskiego pochodzenia (np. Dni Kultury Polskiej w Berdyczowie).

Placówki konsularne zajmowały się organizacją rekrutacji i pomocą w przyznawaniu stypendiów dla młodzieży polonijnej, zamierzającej odbyć studia wyższe w Polsce. Wspierając szkolnictwo polonijne, dotowano istniejące szkoły polskie lub szkoły z polskim językiem nauczania (Lwów, Gródek, Dowbysz) zaopatrywano je w podręczniki i pomoce naukowe oraz sprzęt techniczny i audiowizualny. Placówki konsularne wspierały finansowo organizowane przez Polonię imprezy kulturalne i oświatowe, konkursy i olimpiady wiedzy o Polsce w szkołach i na uczelniach wyższych.

Przy pomocy konsulatu w Kijowie przy katedrze polonistyki na Uniwersytecie Narodowym imienia Tarasa Szewczenki zostało utworzone Centrum Polskie i Biblioteka literatury polskiej (ponad 15 000 egz. książek), których celem jest popularyzacja języka polskiego i kultury polskiej na Ukrainie.

W 2004 roku był realizowany drugi etap Programu, który m.in. przewidywał intensywną współpracę służb konsularnych z Polonią i mniejszością polską w zakresie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej. W tym celu urzędy konsularne zorganizowały lub współorganizowały wiele uroczystości i spotkań, w których z jednej strony udział wzięli wybitne postaci życia kulturalnego i naukowego, z drugiej zaś — Polacy na Ukrainie. Zorganizowane imprezy w zależności od formuły przybrały kształt roku (Rok Polski na Ukrainie), dni kultury polskiej (w Żytomierzu, Berdyczowie) lub festiwalu (Festyn Polonijny w Żytomierzu), tematycznych spotkań (wieczór muzyczno-poetycki «Sonety Krymskie» Adama Mickiewicza, wykłady i koncert ku czci 150. rocznicy Juliusza Zarębskiego w Żytomierzu) a ich zasięg obejmował państwo, region lub miejscowość. Zróżnicowany był także stopień wkładu organizacyjnego placówek dyplomatyczno-konsularnych — od pełnego do częściowego.

Oprócz tego polska służba konsularna na Ukrainie doskonaliła formy przekazu społeczeństwu i środowiskom polonijnym wszechstronnej informacji o Polsce. Konsulat generalny RP w Łucku stworzył stronę internetową dla Polonii.

W 2004 r. urzędy konsularne podejmowały liczne i różnorodne działania w dziedzinie oświaty polonijnej. Przy zaangażowaniu polskich placówek konsularnych nauczanie języka polskiego na poziomie uniwersyteckim rozpoczęto na Uniwersytetach Państwowych w Odessie i Żytomierzu, Politechnice Kijowskiej, Akademii Kijowsko-Mohylańskiej, na Uniwersytecie Pedagogicznym imienia M. Drahomanowa. Placówki konsularne angażowały się także w sprawę publikowania wydań naukowych dot. tematyki polskiej. Tak, Konsulat Generalny RP w Łucku sfinansował druk monografii A. Burawskiego „Polacy na Wołyniu”.

Zadaniami polskiej służby konsularnej w latach 2005–2006 w sferze kulturalnej były:

- stwarzanie warunków dla rozszerzania dostępu młodzieży polonijnej do nauki języka polskiego i w języku polskim, zwłaszcza w szkołach publicznych kraju zamieszkania;
- inspirowanie i udzielanie pomocy we wprowadzaniu języka polskiego do systemów oświatowych;
- pomoc w tworzeniu i działalności katedr języka polskiego na uniwersytetach;
- zwiększenie różnych form bezpośredniej pomocy dla szkolnictwa polonijnego;
- pomoc dla nauczycieli z Polski delegowanych do pracy w szkolnictwie polonijnym;
- działanie na rzecz poprawy poziomu i atrakcyjności nauczania języka polskiego i historii Polski w szkołach i punktach nauczania dla Polonii i Polaków za granicą;
- stwarzanie warunków dla upowszechniania wiedzy o historii i kulturze polskiej;
- działanie na rzecz rozszerzenia zasięgu oraz wprowadzania programu satelitarnej TV Polonia do sieci kablowych i innych systemów lokalnej dystrybucji programów telewizyjnych na terenach zamieszkałych przez Polonię i Polaków;
- sprzyjanie powstawaniu i rozwojowi środków masowego przekazu w języku polskim;
- tworzenie warunków dla rozwijania więzi z Macierzą, szczególnie przez osoby o wysokim statusie społecznym i znaczącej roli opiniotwórczej w krajach zamieszkania;
- działanie na rzecz poznawania i należytego zabezpieczenia archiwów polonijnych za granicą;
- kontrola przestrzegania umów dwustronnych i standardów międzynarodowych w zakresie ochrony dóbr kultury i miejsc pamięci oraz sprawowanie pieczy nad miejscami pamięci narodowej;
- kontynuacja działań na rzecz zbliżenia młodszej generacji Polonii do Kraju i włączenia jej w nurt życia polonijnego (m.in. poprzez sprzyjanie wprowadzaniu atrakcyjnych form promocji Polski takich jak np. informacja poprzez sieć komputerową i wykorzystanie zaawansowanych środków audio-wizualnych).

Priorytetowe znaczenie miały działania wspierające szkolnictwo polskie, takie jak pomoc w zakładaniu punktów nauczania języka polskiego, bezpośrednia pomoc dla szkół i szkółek polskich, delegowanie nauczycieli z Polski oraz doszkalanie i wspieranie nauczycieli miejscowych, w tym organizowanie przyjazdów nauczycieli polonijnych na kursy do Polski, udział w prowadzeniu rekrutacji studentów polskiego pochodzenia, zabezpieczenie przez urzędy konsularne realizacji programu stypendialnego dla studentów polskiego pochodzenia uczących się na Ukrainie, fundowanie nagród dla najlepszych uczniów i nauczycieli, współdziałanie w realizacji przedsięwzięć oświatowych inicjowanych przez podmioty krajowe, jak np., przeprowadzanie eliminacji do konkursów i olimpiad języka polskiego oraz inne podobne działania, pomoc w organizacji akcji letniej i wszelkich innych form wypoczynku dzieci polonijnych w Polsce.

Kontynuowano współpracę z katedrą polonistyki na Uniwersytecie Slawistycznym w Równem, katedrą filologii polskiej na Uniwersytecie Narodowym imienia Iwana Franki we Lwowie, z centrum języka polskiego na Uniwersytecie Państwowym w Chersoniu, Centrum polonistyki na Uniwersytecie Państwowym w Żytomierzu.

Należy podkreślić, że w związku z aktywizacją działalności polonijnego środowiska naukowego, placówki konsularne, w tym Konsulat Generalny RP w Łucku, zaczęły finansować wyjazdy naukowców na konferencje, kongresy, seminaria naukowe na Ukrainie i w Polsce. Tak, dzięki takiej formie współpracy w 2005 r. roku 4 członków Polskiego Towarzystwa Naukowego w Żytomierzu wzięło udział w krajowych i zagranicznych konferencjach naukowych, w 2006 — 5, a w 2007 — 7 [15].

Obok tradycyjnych kierunków i zadań konsulatów i spraw wynikających z Programu Rządowego w 2005 roku, działalność służby konsularnej wiązała się z szeregiem istotnych wydarzeń, które miały miejsce w 2005 r. Były to: pożegnanie Jana Pawła II, obchody 25-lecia „Solidarności”, obchody 60. rocznicy zakończenia II wojny światowej, obchody 150. rocznicy śmierci Adama Mickiewicza, obchody 65. rocznicy zbrodni katyńskiej.

W 2005 roku ważną sferą aktywności służb konsularnych była ochrona miejsc pamięci narodowej i dóbr kultury polskiej za granicą a wydarzeniem najwyższej wagi w tej dziedzinie było uroczyste otwarcie Cmentarza Orłąt Lwowskich, stanowiące zwieńczenie wieloletnich zabiegów władz polskich, aktywnie wspieranych przez służby konsularne, o godne upamiętnienie bohaterskiej walki młodzieży polskiej o Lwów.

Po zakończeniu „Roku Polskiego” na Ukrainie kontynuowano intensywne wspieranie działań promujących kulturę polską na Ukrainie, zorganizowano np. festiwal „Polska Jesień Donbasu” w Doniecku, prezentacje polskiej muzyki klasycznej i nowoczesnej (np. Festiwal Muzyki Karola Szymanowskiego, Festiwal Muzyki Fryderyka Chopina, Festiwal „Jazz bez...”, I Krajowy Konkurs Zespołów Kameralnych imienia Ignacego J. Paderewskiego). Te uroczystości i imprezy miały charakter otwarty i umożliwiały uczestnictwo w nich szerokiemu gronu odbiorców. Formuła ta sprzyjała dodatkowo upowszechnianiu dorobku kultury polskiej oraz budowaniu pozytywnego obrazu Polski a także podnoszeniu prestiżu polskiej grupy narodowościowej w oczach środowisk miejscowych.

W 2006 roku zorganizowano wiele imprez kulturalno-promocyjnych, np. odbyła się kolejna edycja zainicjowanego przez konsulat we Lwowie we współpracy z Instytutem Polskim w Kijowie, cieszącego się coraz większą popularnością, festiwalu „Jazz bez...”, VI Festiwal Kultury Polskiej na Ukrainie, XV Konkurs Recytatorski im. Adama Mickiewicza „Kresy”, II Międzynarodowy Festiwal Brunona Schulza w Drohobyczu, seminarium „Chopin na tle epoki”, I Festiwal-Konkurs Muzyki Fryderyka Chopina dla uczniów i studentów ziemi lwowskiej.

Działalność Konsulatu Generalnego RP w Łucku w 2006 roku była skierowana na organizowanie i wspieranie licznych imprez, wystaw, koncertów, odczytów, plenerów malarskich, pokazów filmów polskich, seminariów naukowych, uroczystości patriotyczno-rocznicowe. Między innymi, przy wsparciu finansowym Konsulatu, zorganizowano prezentację książki „Inteligencja polska na Wołyniu w okresie międzywojennym” laureata nagrody kwartalnika „Przegląd Wschodni”, prof. Włodzimierza Mędrzeckiego; wydanie monografii N. Sejko „Dobroczynność Polaków w sferze oświaty Ukrainy (XIX–pocz. XX w.). Kijowski okręg edukacyjny”; zorganizowano 6 wyjazdów członków Polskiego Towarzystwa Naukowego w Żytomierzu na kongresy, konferencje i seminaria naukowe w Polsce i na Ukrainie.

Działania służb konsularnych w sferze kulturalnej w 2007 roku skupiały się na realizacji zapisów nowego Rządowego Programu Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą, który został uchwalony przez Radę Ministrów 30.10.2007 roku [16].

Służby konsularne przykładały dużą wagę do działań służących kultywowaniu języka, tradycji i kultury polskiej, zapewnieniu szerszego dostępu do kultury polskiej. Szczególnie ważnym kierunkiem aktywności było poszerzanie dostępu młodzieży polonijnej do nauczania języka i w języku polskim. Urzędy konsularne w 2007 roku przekazywały pomoc dla ośrodków edukacyjnych prowadzących nauczanie języka polskiego (wyposażenie, podręczniki, pomoce metodyczne, nauczyciele) oraz wspierały dzieci i młodzież wyjeżdżającą na obozy i kolonie do Polski. Służby konsularne kontynuowały intensywne zabiegi o oficjalne zarejestrowanie Ogólnoukraińskiego Centrum Metodyczno-Koordynacyjnego Nauczania Polskiego Języka i Kultury w Drohobyczu. W październiku 2007 roku władze ukraińskie oficjalnie wyraziły zgodę na rejestrację Centrum, które zostało uruchomione we wrześniu 2008 roku.

Służby konsularne wspomagały także starania wiernych pochodzenia polskiego o zwrot budynków kościelnych. W marcu 2007 roku miał miejsce protest głodowy polskich katolików ze Lwowa domagających się zwrotu kościoła pw. św. Marii Magdaleny. Konsulat we Lwowie wystosował w tej sprawie notę do mera miasta Lwowa, interweniował też bezpośrednio u władz miejskich, działając w ścisłym porozumieniu z władzami kościelnymi.

Wyjątkowym wydarzeniem kulturalnym roku 2007 było drugie już polsko-ukraińsko-żydowskie Seminarium „ARKA” w Uniowie w dniach 28 sierpnia — 5 września 2007 roku, poświęcone tolerancji narodowościowej i wyznaniowej. Seminaria te odbywają się w dużej mierze dzięki inicjatywie i staraniom Konsulatu Generalnego RP we Lwowie.

W latach 2007–2008 konsulaty wspierały wiele polskich działań kulturalnych na Ukrainie. We Lwowie odbył się pierwszy w historii lwowski Finał Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy, I Polsko-Ukraiński Dzień Dziecka, I Rajd Pamięci Huta Pieniacka, uroczyste obchody 15-lecia Federacji Organizacji Polskich na Ukrainie oraz Towarzystwa Radiowego „Polskie Radio Lwów”, koncerty wybitnych artystów scen polskich, wystawy sztuki polskiej i wiele innych. Konsulat Generalny RP w Łucku z okazji rocznicy Zbigniewa Gerberta zorganizował koncerty zespołu „PROFORMA”, a także wsparł II Krajowy Konkurs Zespołów Kameralnych im. Ignacego J. Paderewskiego, V Festyn Polonijny w Żytomierzu, Międzynarodową konferencję naukową „Polska i Ukraina na drodze do demokratycznych zmian: historia, teraźniejszość, przyszłość”; okrągły stół pt. „Od Lipińskiego do Lipińskiego”, wyjazdy naukowców na naukowe kongresy, konferencje, seminaria do Polski i na Ukrainie, prezentacje wydań naukowych: monografii Natalii Sejko „Dobroczynność Polaków w sferze edukacji Ukrainy (19–pocz. 20 st). Kijowski okręg oświatowy”, książki przekładów Jarosławy Pawluk „Mojżesz” Iwana Franki i Marii Konopnickiej „Szlakiem proroka”, informatora „Polonia Żytomierszczyzny”; wydanie polskiej wersji książki W. Ksiukowskiego, W. Denisewicza „Nowy Zawód”, uroczystości z okazji Dnia Polonii oraz Dnia Konstytucji 3 Maja w Baranówce (obwód żytomierski) etc.

Dn. 30 listopada 2009 roku podpisano Protokół o współpracy między Ministerstwem Kultury i Turystyki Ukrainy i Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego Polski RP na lata 2009-2012. W dokumencie podkreślono, że strony będą:

- wspierać wymianę kulturalną między Ukrainą a Polską, w szczególności, realizację kulturalnych i artystycznych przedsięwzięć z udziałem przedstawicieli obu krajów, wymianę grup artystycznych i wizyty artystów i przedstawicieli kultury w ramach międzynarodowych festiwali, imprez kulturalnych;
- wspierać różne formy współpracy w dziedzinie sztuki plastycznej;
- promować współpracę w dziedzinie literatury, kina i sztuki ludowej w obu krajach;
- wspierać rozwój współpracy w zakresie ochrony i zwrotu dóbr kultury;
- wspierać ochronę, konserwację i renowację obiektów dziedzictwa kulturowego w obu krajach oraz podtrzymywać inicjatywy mające na celu ich ekspozycję, ochronę, konserwację i renowację [13].

Protokół podkreśla potrzebę współpracy Ukrainy i Polski w dziedzinie kultury w związku z organizacją Mistrzostw EURO 2012. Wspólna deklaracja prezydentów Ukrainy i Polski w tej sprawie oświadczyła: „Strony uznają, że mistrzostwa Europy w piłce nożnej w 2012 roku są nie tylko ważnym wydarzeniem sportowym na świecie, ale także ważnym projektem politycznym, który będzie miał dla obu państw wyjątkowe polityczne, ekonomiczne, humanitarne oraz wizerunkowe znaczenie. Strony potwierdzają, że sukces Euro-2012 będzie ważnym krokiem, który ułatwi pełną skalę integracji europejskiej Ukrainy. Przeprowadzenie Euro-2012 przez Ukrainą i Polską przedstawia nowe wyzwania i zadania, na które odpowiedź musi być wzmocnienie istniejących i tworzenie nowych obszarów współpracy między oboma krajami” [14].

Reasumując należy stwierdzić, że działalności polskich placówek konsularnych w sferze kulturalnej jest integralną częścią współpracy polsko-ukraińskiej. Aktywizowała się ona po zdobyciu przez Ukrainę niepodległości, powstaniu nowych placówek konsularnych, a unormowana została po podpisaniu dokumentów dwustronnych.

W analizowanym okresie w ramach promocji kultury, nauki, oświaty polskiej oraz działań na rzecz umacniania więzi Polski ze środowiskami polskimi na Ukrainie, polskie urzędy konsularne nie tylko uczestniczyły w realizacji licznych imprez, ale były też inicjatorami wielu z nich, a innym udzielały wsparcia organizacyjnego, patronatu czy pomocy finansowej. Działania te służą rozwojowi stosunków polsko-ukraińskich, umacnianiu partnerstwa między Ukrainą a Polską, budowaniu pojednania między narodami i wspólnej przestrzeni europejskiej.

1. Глібов В. В. Українсько-польські відносини в пострадянський період. Деякі аспекти політичного й економічного співробітництва / В. В. Глібов, О. Д. Горун // Політика і час. – 1997. – № 5–6. – С. 15–21.
2. Бабак О. Політичні відносини України та Польщі у 1980–2005 рр./ О. Бабак // Поляки на півдні України: Історія та сьогодення : у 2 т. – Жешов, Київ, Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. – Т. 2. – С. 108–151.
3. Моцок В. І. Сучасні українсько-польські міждержавні відносини: політичний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук : спец. 23.00.02 «Політичні інститути та процеси» / В. І. Моцок. – Чернівці, 2002. – 20 с.
4. Fedorowicz K. Ukraina w polskiej polityce wschodniej w latach 1989–1999 / K. Fedorowicz. – Poznań, 2004.
5. Гайдай О. Українсько-польське стратегічне партнерство (кінець ХХ – поч. ХХІ століття): історико-політологічний аналіз / О. Гайдай // Поляки на півдні України: Історія та сьогодення у 2 т. – Жешов, Київ, Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2008. – Т. 2. – С. 72–79.
6. Гевко В. Україна і Польща: особливості розвитку двосторонніх відносин (1991–2004) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / В. Гевко. – Чернівці, 2005. – 321 с.
7. Гудь Б. Загибель Аркадії. Етносоціальні аспекти українсько-польських конфліктів ХІХ–першої половини ХХ століть / Б. Гудь. – Львів, 2006. – 448 с.
8. Цепенда І. Українсько-польські відносини 40–50-х років ХХ століття: етнополітичний аналіз / І. Цепенда. – К. : Дельта, 2009. – 387 с.
9. Skóra Wojciech. Działalność polskiej służby konsularnej na terenach Rosji, Ukrainy i ZSRR w dwudziestoleciu międzywojennym (1918–1939) / Ukrainie. Europe. World. The International Collection of Scientific Works Founded in 2008, Issue 1, Ternopil, 2008. – S. 199–213.
10. Jubileusz KG RP w Charkowie [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.charkowkg.polemb.net/index.php?document=130>.
11. «Jak trudno być Polakiem» = «Як важко бути поляком» / [авт. концепції Є. Шалацький]. – К. : Головна спеціаліз. ред. літ. мовами нац. меншин України: Спілка поляків України, 1997. – 336 с.
12. Woskowski W. Rocznica powstania Konsulatu polskiego we Lwowie [Електронний ресурс] / W. Woskowski // Gazeta Lwowska. – Режим доступу : <http://www.lwow.com.pl/gazeta-lwowska/konsulat/konsulat-jubileusz.html>.
13. Rządowy program współpracy z Polonią i Polakami za granicą [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.polonia.org/programrzadowy.htm>.
14. Raport Departamentu Konsularnego i Polonii za 2003 r. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.paiz.gov.pl/files/index.php?id_plik=161_
15. Raporty roczne o działalności Polskiego Towarzystwa Naukowego w Żytomierzu [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ptnz.org.ua/pl/archive.html>.
16. Rządowy Program Współpracy z Polonią i Polakami za Granicą [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.msz.gov.pl/Rzadowy_program_wspolpracy_z_Polonia_1818.html.
17. Протокол про співробітництво між Міністерством культури і туризму України та Міністром культури і національної спадщини Республіки Польща на 2009–2012 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=616_140.
18. Спільна декларація Президентів України та Республіки Польща щодо зміцнення співпраці між Україною та Республікою Польща у підготовці до фінальної частини чемпіонату Європи з футболу ЄВРО-2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.president.gov.ua/content/ukrpol_dekl_euro2012.html.